

kellett hallgattatniuk, meggyőzéssel vagy erőszakkal, mielőtt túl késő lett volna. Ahogy a főpap mondta Jézusról – és lényegtelen, hogy valóban mondta-e vagy sem – „... jobb nektek, ha egy ember hal meg a népért, és nem az egész nép pusztul el”.²⁹ Valóban ilyen lehetett a hatalom képviselőinek gondolkodásmódja. Nemcsak az aktuális, de még egy forradalmi mozgalom potenciális vezetőjével szemben is így kellett eljárniuk. Keresztelő János, aki Josephus szerint „jó ember” volt és „igaz életre buzdította a zsidókat”, Heródes szemében gyanússá vált „ékesszólása” miatt, ami „a zendülés egy formájához vezethet... Heródes ezért úgy határozott, hogy jobb elsőnek ütni és megszabadulni tőle, mielőtt felkeléshez vezetne a tevékenysége”.³⁰ Úgy gondolom, Jézus hasonló megelőző intézkedés áldozatául esett, amit általános érdekre hivatkozva hoztak a szadduceus vezetői...

Ahogy már mondtam, kutatásaimat Jézusról azért kezdtem el, hogy bebizonyítsam, megfelelő módszerek alkalmazásával felidézhetünk valamit a sötét történelmi múltban elhomályosult galileai mester autentikus képéből. Meglepetésemre azonban egyik olvasóm úgy érzi, hogy munkámnak érdekes mellékhatása van. Könyvemről egy névtelen kritikus azt írta, hogy „kihívás a kereszténység felé, bár valószínűleg nem ez a célja elsődlegesen, és talán egyáltalán nem is állt a szerző szándékában... Ha azonban a keresztények vissza kívának térni a történelmi Jézushoz, akkor vissza kell térniük bizonyos mértékig ahhoz a judaizmushoz is, amelyben Jézus élt, mozgott és létezett.”³¹

Kevésbé győzött meg, mégis bátorító David Daube véleménye, talán a legbefolyásosabb zsidó vélemény e témában. Miután hangsúlyozza, hogy a könyv nagymértékben hozzájárult „Jézus tevékenységének történelmi kutatásához”, így folytatja: „Kétséges, hogy a mű eloszlatja a bizalmatlanságot és a rosszakaratot. Ezek az érzések függetlenek a tudományos adatoktól. Egy kis szerencsével mégis segíthet valamit. A jelenlegi hangulat némi reményre jogosít.”³²

Jegyzetek. 1. *Jesus the Jew; A Historian's Reading of the Gospels* (Collimus 1973, Macmillan, New York 1974; Fortress, Philadelphia 1981) – 2. 1969. október 10. – 3. Rudolf Bultmann: *Jesus and the Word* (Fontana 1962), 14. o. – 4. „The Titulus Tiburtinus”, *Vestigia*, 17. köt. 600. o. – 5. Lukács 3, 23 – 6. Máté 2, 1–16; Lukács 1, 15 – 7. *A zsidó háború* 3, 41 – 8. *A zsidó háború* 4, 558 – 9. Márk 6, 54–56 – 10. Márk 1, 32–34 11. Lukács 13, 32 – 12. Márk 2, 17 – 13. Lukács 13, 13 – 14. Márk 7, 33–34 15. Máté 8, 5–13 – 16. *Babiloni Talmud*, Beráchót 34b. – 17. *A zsidók története* 8, 45 – 18. Tóbiás 8, 2 – 19. *A zsidók története* 8, 46–47 – 20. Máté 12, 34–44 – 21. Márk 5, 1–15 – 22. *Babiloni Talmud*, Peszáchim 112b – 23. Izaiás 35, 5–6 – 24. Márk 2, 3–12 – 25–26. Máté 16, 14 – 27. Lukács 4, 23–26 – 28. Meglepő lehet, hogy Jézus születésének idején a farizeusok közössége Josephus Flavius szerint (*A zsidók története* 17, 42) alig volt több, mint 6000 fő, szemben a 4000 esszénussal (ugyanott 18, 20), míg a teljes palesztinai zsidó népesség mintegy két-két és félmillió volt. – 29. János 11, 50 – 30. *A zsidók története* 18, 117–118, – 31. *The Times Literary Supplement* 1973. december 7. – 32. *Journal of Jewish Studies* 25/1974, 336. o.

Szabadi Sándor

Újpest

Berda József emlékére

*Itt még esőszaga van az esőnek,
a jóízek megmaradtak,
Isten trónol az égben,
és igazkönyveket sírnak
az útszéli Máriák*

Újpest,
1975. nyarán